BÖBREK TRANSPLANTASYONU YAPILAN HASTALARIN NAKİL ÖNCESİ ve SONRASI PSİKOSOSYAL DENEYİMLERİ

Öğr. Gör. Emine Selda GÜNDÜZ

Akdeniz Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,Antalya

İçerik Planı

- Böbrek Yetmezliği
- Tedavi Yöntemleri
- Nakil Öncesi Psikososyal Deneyimler
- Nakil Süreci Psikososyal Deneyimler
- Nakil Sonrası Psikososyal Deneyimler
- Sonuç

Böbrek Yetmezliği

Böbrek yetmezliği, böbreklerin bedenin metabolik artıklarını atamadığı, sıvı-elektrolit dengesini düzenleme yeteneğini kaybettiği durumlarda gelişir. Bu durumda bedenden idrar ile atılması gereken maddeler, beden sıvısında birikir ve sonuçta endokrin, metabolik fonksiyonlar bozulduğu gibi, sıvı-elektrolit ve asit-baz dengesi de bozulur.

Durmaz Akyol A. (2005)Üriner Sistem Hastalıklarında Bakım, Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Hemşireleri Derneği Yayınları No:4, Meta Basım Matbaacılık, Sy 100-157, İzmir

- **Kronik Böbrek Yetmezliği dünyada yaygın görülen bir sağlık sorunudur.**
- **Türk Nefroloji Derneği'nin 2011 yılı raporuna göre ülkemizde 49.494 hastaya hemodiyaliz, 5.105 hastaya periton diyalizi ve 5.934 hastaya böbrek nakli uygulandığı bildirilmektedir.**

Mollaoğlu M (2011) Diyaliz Hastalarında Yeti Yitimi, Günlük Yaşam Aktiviteleri ve Öz Yeterlilik Durumu, TAF Preventive Medicine Bulletin, 10(2), 181-186

Kronik Böbrek Yetmezliği (KBY)

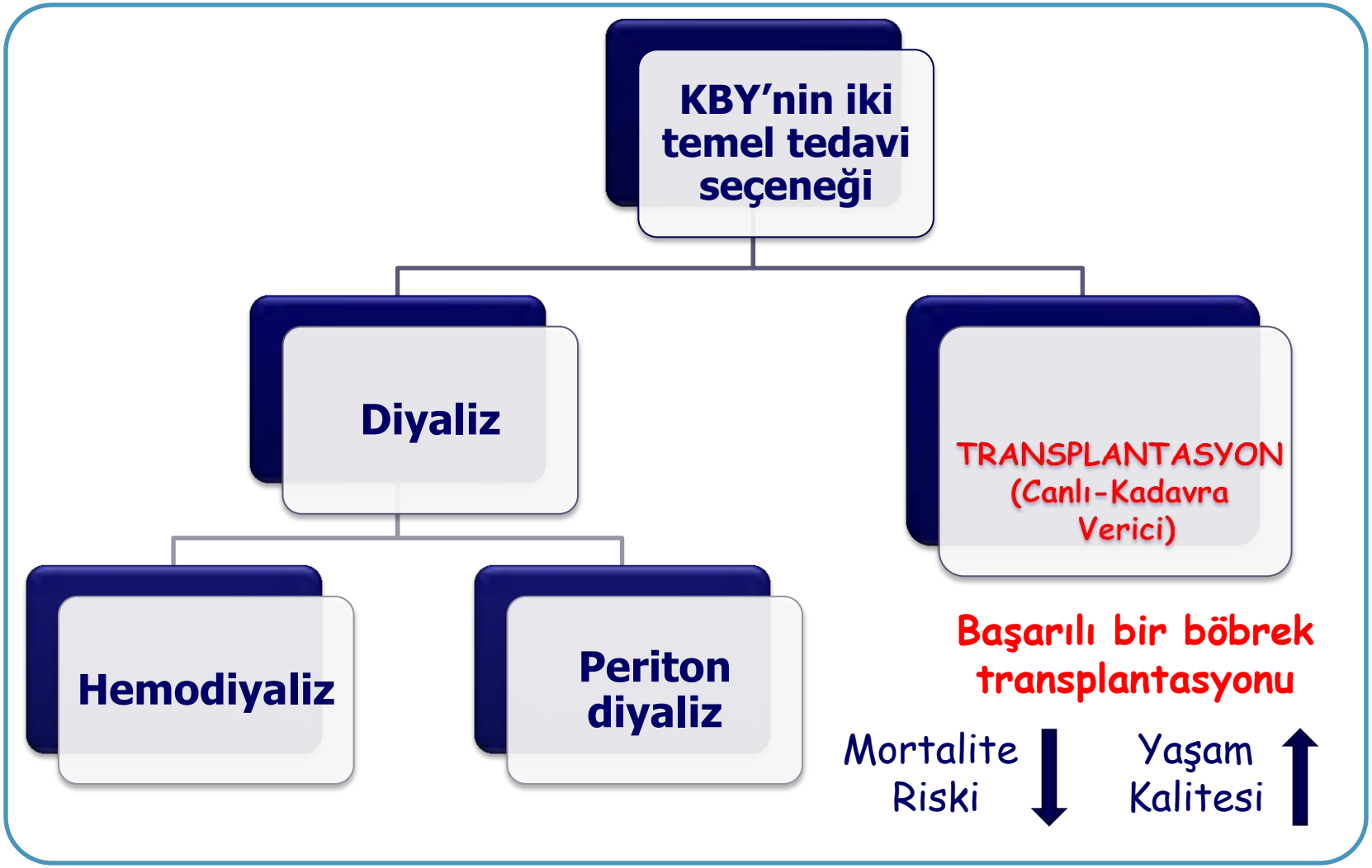

Düzenli diyaliz tedavisi uygulanan hastalar;

- hastalığın semptomları ile uğraşmak,
- belirli bir diyeti sürdürmek,
- beden imajındaki değişikliklere uyum sağlamak,
- kişisel, toplumsal ve mesleki amaçlarını yeniden gözden geçirmek durumunda olduklarından

(Acar[illegible]ar 2004)

hemodiyaliz bireylerin sosyal, ekonomik, psikolojik, özetle yaşamın tüm alanlarını etkilemektedir

Diyaliz işlemi, bozulan metabolik durumu tedavi ederken, diğer taraftan da bireylerde yeti yitimine neden olarak, bireyin günlük yaşam aktivitelerini sınırlar ve öz bakım-öz yeterliliği üzerinde olumsuz etkilere neden olur (Mollaoğlu 2011).

Mollaoğlu M (2011) Diyaliz Hastalarında Yeti Yitimi, Günlük Yaşam Aktiviteleri ve Öz Yeterlilik Durumu, TAF Preventive Medicine Bulletin, 10(2), 181-186
Acaray A., Pınar R. (2004) Kronik Hemodiyaliz Hastalarının Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi, C.Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu dergisi, 8(1)

Literatürde bireylerin değil, ailelerin kronik hastalığa yakalandığı belirtilmekte, bu inanç ailenin sosyal bir sistem olmasından kaynaklanmaktadır

Aile üyelerinin birinin yaşamında meydana gelen değişim diğerlerinin de yaşamını kaçınılmaz bir biçimde etkiler.
Kronik bir hastalığa yakalanan aile üyesinin diğer aile üyelerine bağımlılığı artar.

Üç çocuğu da böbrek nakli bekleyen bir aile…

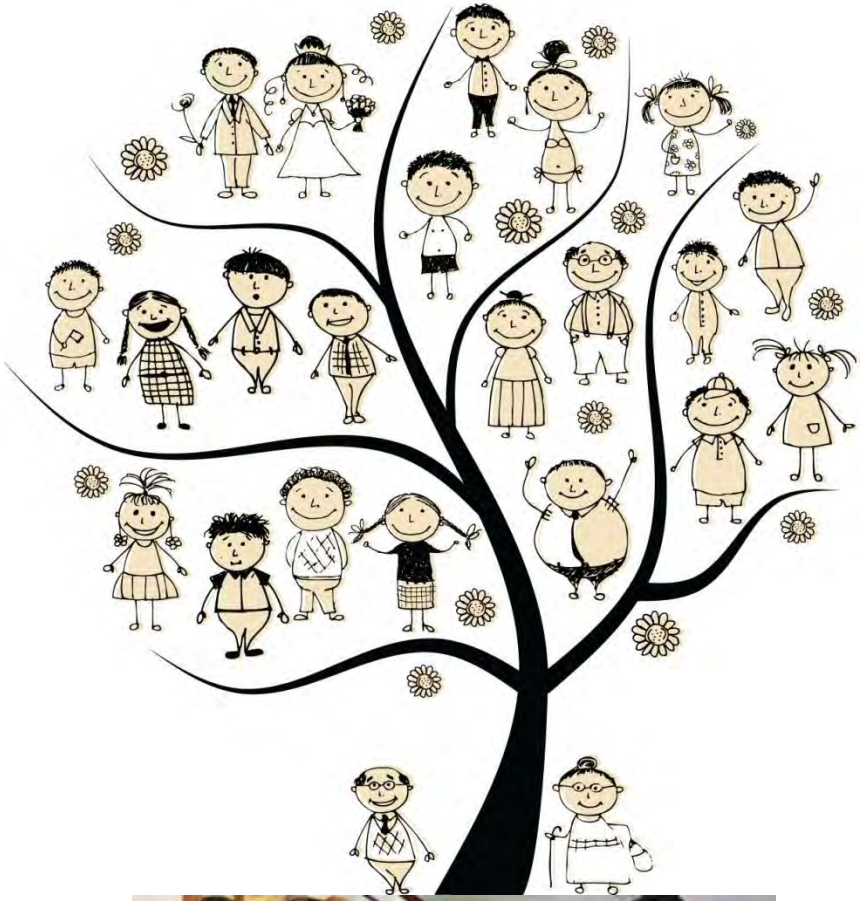

- Aile
için,
geti

dar

normalde

ok

ları

luk karşısında öfke ve kızgınlık

yaşayabilir.

- Bunun yanı sıra

atağın

ıslatılması) okulda

lanımı

gibi sorunlar ortaya

http://www.2eylul.com.tr/yasam/erkekler-de-ev-isi-yapar-h13788.html
http://www.karikaturu.com/abla-olmak-kolay-degil.html

Damgalama

Sosyal Çevre

- **Zor durumlarda yakın çevreden görülen sosyal desteğin, stres verici olayların etkisini azalttığı belirlenmiştir.**
- **Sosyal destekler, stresörleri ortadan kaldırmasa bile kişilerin endişe düzeylerini düşürür ve kişilerin daha iyimser, kendilerini daha fazla kontrol edebilir, stresle başa çıkmak için yeni yollar deneme konusunda daha istekli olmalarını ve kendilerine güvenin artmasını sağlar.**

•Baltaş Z Sağlık Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul:2000.
•Annak BB (2005) Sosyal Destek, Sosyal Ağ, Yaşam Kalitesi Ve Yaşam Doyumu: Duygu-Durum ve Anksiyete Bozukluğu Tanısı Alan Kişiler ve Düzenli Hemodiyaliz Tedavisi Gören Hastalar Açısından Bir Karşılaştırma, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi
•Özçürümez G, Tanrıverdi N, Zileli L (2003a) Kronik Böbrek Yetmezliğinin Psikiyatrik ve Psikososyal Yönleri, Türk Psikiyatri Dergisi; 14(1):72-80

- **Diyalizde somatik ve psikosomatik problemler, eklem ağrıları, baş ağrısı, uykusuzluk, diyet kısıtlamasından doğan stres, susuzluk, kızgınlık, sinirlilik ve depresif görünüm sık görülmektedir.**

✓Hemodiyaliz (HD) hastalarının cinsel yaşamda doyuma ulaşamadıkları, fiziksel performans ve ekonomik durumda ise sorun yaşadıkları gözlenmiştir. Hastaların aile içindeki rollerini tam olarak yerine getirememelerine bağlı yaşadıkları ruhsal ve fiziksel doyumsuzluklar, ekonomik güçte olası gerilemeler, anksiyete ve depresyonun kökeni olarak kabul edilebilir (Yalçınkaya Alkar 2006).

✓Birçok çalışmada HD hastalarının yaşam kalitesi sağlıklı insanlara göre daha düşük ve hastalar daha depresif bulunmuştur (Özcan ve ark. 1995; Özgür ve ark. 1999; Kimmel 2001; Levendoğlu ve ark. 2004; Sağduyu ve ark. 2006).

1.Yalçınkaya Alkar Ö. (2006). The Relationship of Expressed Emotion and Psychosocial Variables With The Quality of Life of Haemodialysis Patients: an Analysis Within The Conservation of Resources Model, A Thesis Submitted to The Graduate School of Social Scıences of Middle East Techinical University

2.Özcan, Y., Baştürk, M., Aslan, S.S. , Utaş, C. (2000). Hemodiyaliz ve sürekli ayaktan periton diyalizi uygulanan hastalarda psikiyatrik morbidite ve yaşam kalitesi. Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi, 7 (4), 333-337

3.Özgür, B., Kürşat, S., Aydemir, Ö. (1999). Hemodiyaliz Hastalarında Yaşam Kalitesi İle Anksiyete ve Depresyon Düzeyleri Yönünden Değerlendirme

4.Kimmel P.L.(2001). Kronik Böbrek Yetmezlikli Hastaların Yaşamlarını Sürdürmelerinde Etki Eden Psikososyal Sorunlar, Kronik Böbrek ve Transplantasyon Kültürü Dergisi, Roche İstanbul, 32.

5.Levendoğlu, F, Altıntepe L, Uğurlu H (2004) Yaşlı Hemodiyaliz Hastalarında Disabilite, Depresyon ve Anksiyete, Türk Geriatri Dergisi, 7.4,

6.Sağduyu A., Şentürk V., Sezer S., Emiroğlu R., Özel S. (2006). Hemodiyalize Giren ve Böbrek Nakli Yapılan Hastalarda Ruhsal Sorunlar Yaşam Kalitesi Ve Tedaviye Uyum, Türk Psikiyatri Dergisi, 17(1), 22-31s

- **Pe**
  ü
  ve
  vas
  ne **bir**
  rena
- **Bununla** **ta veya ailesi tarafında** **lması, g** **değişime ihtiyaç duyulabi** **esi, malzemelerin depolanması aile, iş ve sosyal yaşamla ilgili sorunlara neden olabilmektedir** (Karaca ve ark. 2012).

Karaca ve ark. (2012) tarafından yapılan bir araştırmada (n=153) periton diyalizi yapan hastaların %18.3'ü hastalığın doğal bir durum olduğunu, %26.1'i periton diyalizinin hemodiyalize göre rahatlık olduğunu, %32.2'si iş yaşamının tamamen olumsuz etkilendiğini, %44.4'ü sosyal yaşama devam etmenin çok güçleştiğini ve %46.6'sı özel yaşamında hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını, daha karmaşık ve zor olduğunu belirtmiştir.

1.Karaca S., Çınar S., Bahçebaşı Z.B. (2012) Hastaların Perspektifinden: Periton Diyalizinin Yaşama ve Ruhsal Belirtilere etkisi, MÜSBED, 2(4):169-174

Long (1989) diyalize giren hastalarda stres yaratan durumları altı kategoride toplamıştır

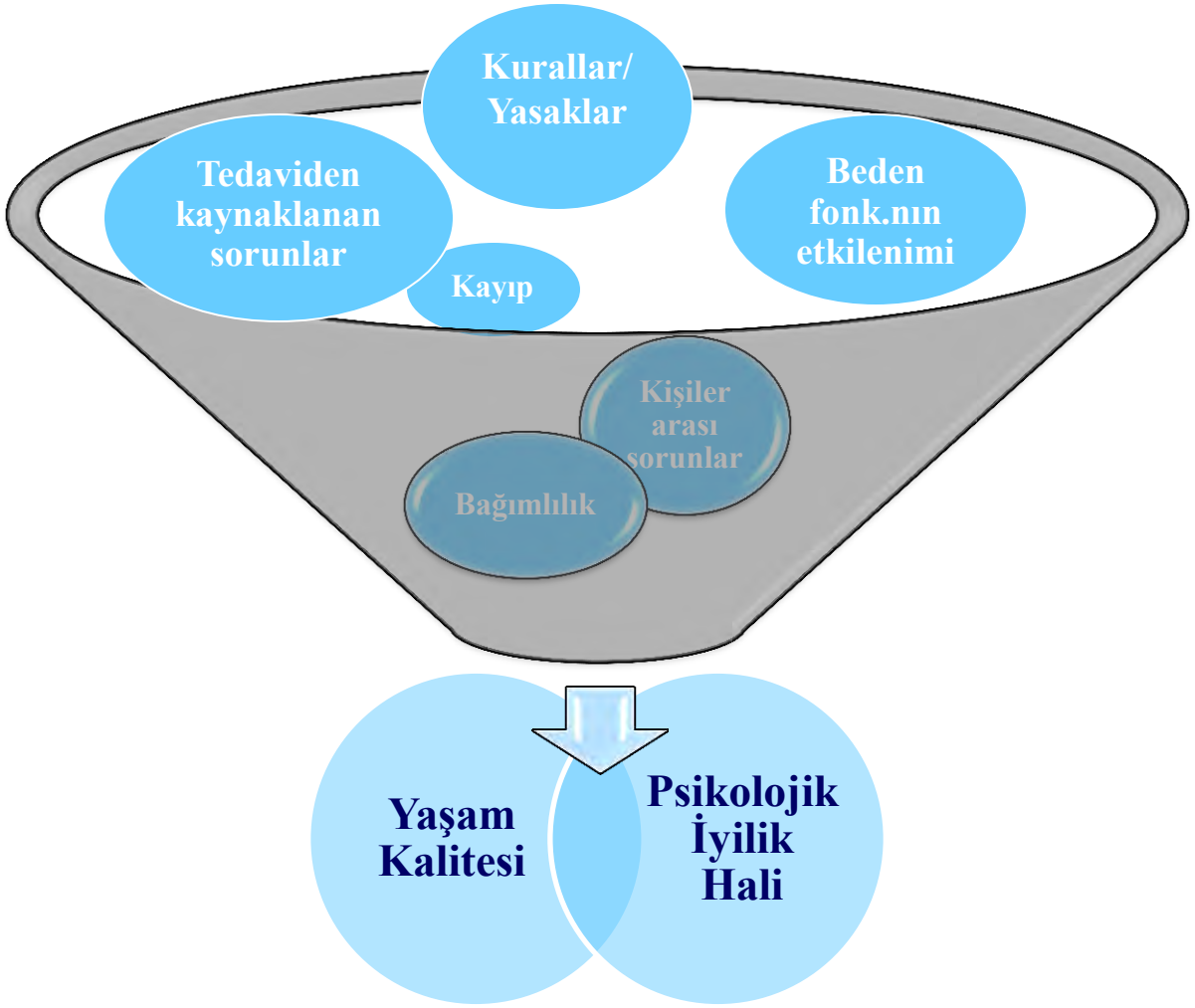

Böbrek yetmezliğinin psikososyal etkileri

(Yalçınkaya Alkar Ö. (2006). The Relationship of Expressed Emotion and Psychosocial Variables With The Quality of Life of Haemodialysis Patients: an Analysis Within The Conservation of Resources Model, A Thesis Submitted to The Graduate School of Social Scıences of Middle East Techinical University)

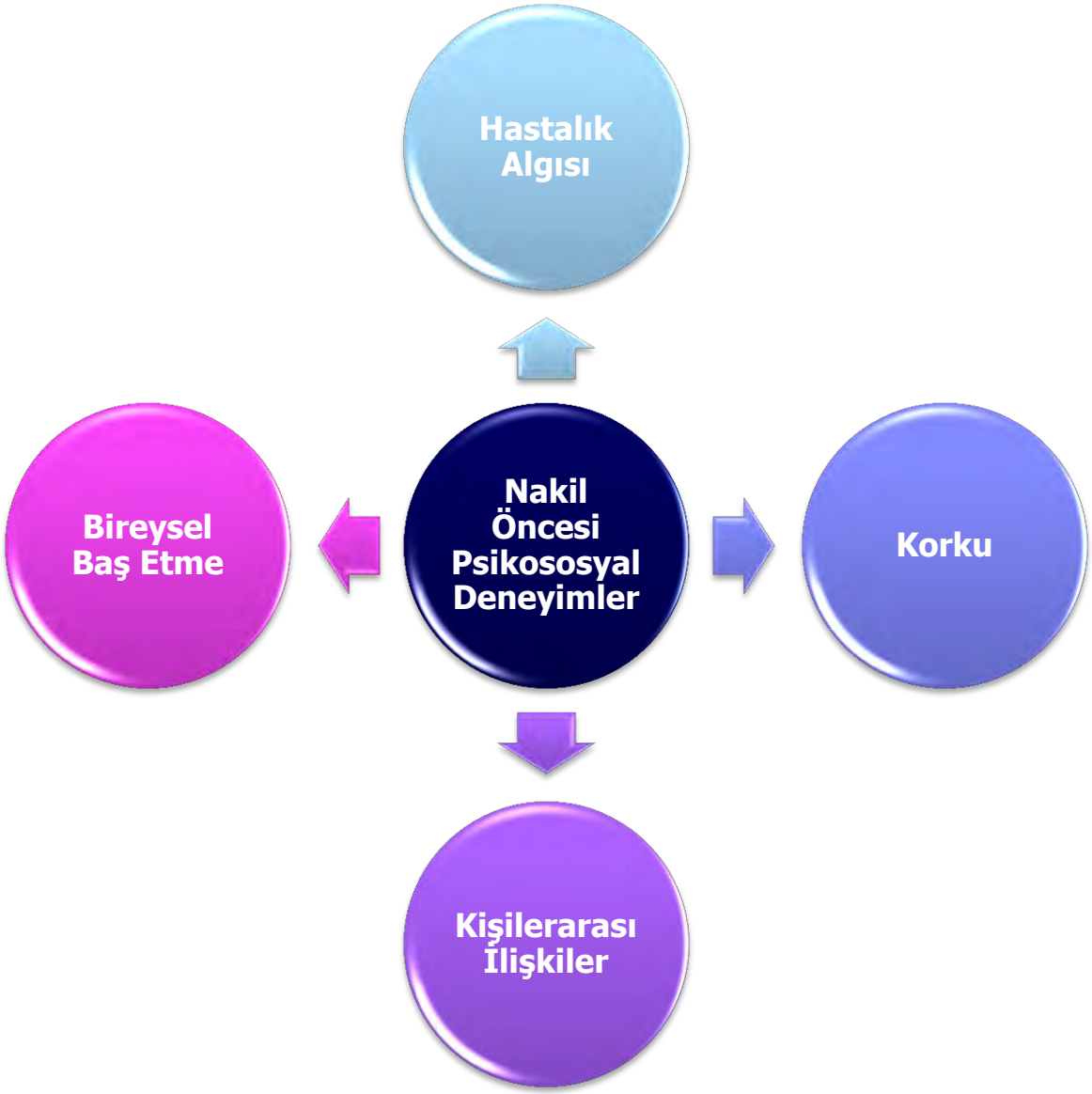
Hastalık Algısı
Bireysel Baş Etme
Nakil Öncesi Psikososyal Deneyimler
Korku
Kişilerarası İlişkiler

1. Hastalık Algısı

•Yılmaz Karabulutlu, E. ve Okanlı, A. (2011)Hemodiyaliz Hastalarında Hastalık Algısının Değerlendirilmesi, Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 14: 4
•Kara, B. (2007)Hemodiyaliz hastalarında tedaviye uyum: çok yönlü bir yaklaşım, Gulhane Medical Journal, 49(2): 132-136
•Armay, Z., Özkan, M., Kocaman, N., Özkan, S. (2007) Hastalık Algısı Ölçeğinin Kanser Hastalarında Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Klinik Psikiyatri, 10, s. 192-200.
•Mollaoğlu M (2011) Diyaliz Hastalarında Yeti Yitimi, Günlük Yaşam Aktiviteleri Ve Öz Yeterlilik Durumu, TAF Preventive Medicine Bulletin, 10(2), 181-186
•Özçürümez G, Tanrıverdi N, Zileli L (2003) Kronik Böbrek Yetmezliğinin Psikiyatrik ve Psikososyal Yönleri, Türk Psikiyatri Dergisi; 14(1):72-80
Oktay AA 2011, Hemodiyaliz Hastalarında Hastalık Algısı ve Umutsuzluk Düzeyleri, Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa
Şahin, S. (2007) "Diyaliz Tedavisi Alan Bireylerin Umut-Umutsuzluk Ve Sosyal Destek Düzeyleri", Sağlık Bilimleri Dergisi, 16(3):1-32.
Kral, Ü. ve Yurtsever, S. (2013) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Yaşayan Hemodiyaliz Hastalarının Yaşam Kalitesi, Nefroloji Hemşireliği Dergisi, Ocak-Haziran, sy 61-76
Moran A., Scott A., Darbyshire P. (2010). Waiting for a Kidney Transplant: Patient's Experiences of Haemodialysis Therapy, Journal of Advanced Nursing, August

•Çelik, H. C., ve Acar, T. (2007). Kronik Hemodiyaliz Hastalarında Depresyon Ve Anksiyete Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Fırat Tıp Dergisi*, Cilt *12,S23*-27
•Kuzeyli Yıldırım, Y., ve Fadıloğlu Ç. (2005) Diyaliz Hastalarında Prograsif Gevşeme Yöntemlerinin Kaygı Düzeyi ve Yaşam Kalitesine Olan Etkisi, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 21(1):33-45

3. Kişilerarası İlişkiler

Aile İlişkileri

- Aileler karamsarlığa düşmekte, çoğunlukla aile üyeleri eskiye göre daha fazla ilgilenmekte, rollerini yerine getirmekte zorlanmakta, duygu durum değişiklikleri aile üyelerine olumsuz yansıtılmakta ve aile içi süreçler olumsuz etkilenmekte

Sosyal İlişkiler

- Hastalığın fiziksel etkilerinin bireyleri sosyal çevreleriyle ilgili bazı değişiklikler yapmaya yönlendirmekte, toplumun hastalığa ve hastalara bakış açısı, hastalar tarafından küçümsenme olarak algılanmakta

•Karaca S., Çınar S., Bahçebaşı Z.B. (2012) Hastaların Perspektifinden: Periton Diyalizinin Yaşama ve Ruhsal Belirtilere etkisi, MÜSBED, 2(4):169-174
•Mutlu E (2007) Hemodiyaliz Hastalarının Sosyodemografik Özellikleri, Sosyal Destek Kaynakları ve Hastalık Sürecinin Benlik Saygısına Etkisi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
•Hiçdurmaz D. (2005) Hemodiyaliz ve Sürekli Ayaktan Periton Diyalizi Uygulanan Hastaların Stresle Baş Etme Biçimlerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
•Kral, Ü. ve Yurtsever, S. (2013) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde Yaşayan Hemodiyaliz Hastalarının Yaşam Kalitesi, Nefroloji Hemşireliği Dergisi, Ocak-Haziran, sy 61-76

•Karaca S., Çınar S., Bahçebaşı Z.B. (2012) Hastaların Perspektifinden: Periton Diyalizinin Yaşama ve Ruhsal Belirtilere etkisi, MÜSBED, 2(4):169-174

4. Bireysel Başetme

Duygu Odaklı Başetme / Kaçınma

Problem Odaklı Başetme

1.Erdem N., Karabulutlu E., Okanlı A., Tan M (2004). "Hemodiyaliz Hastalarında Umutsuzluk ve Yaşam Doyumu", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, ISSN:1303- 5134, www.insanbilimleri.com. Erişim tarihi:14.01.2014
2.Molzahn A.E., Bruce A., Sheilds L. (2008).Learning From Stories of People With Chronic Kidney Disease, Nephrology Nursing Journal, 35(1), 13-20
3.Krespi MR, Bone M, Ahmad R, Worthington B, Salmon P (2008). Haemodialysis patients' evaluation of their life. *Turkish Journal of Psychiatry*, 19, 365-372

Nakil öncesi hazırlık

- Bekleme sürecinin belirsizliği
- Nakil öncesi fiziksel hazırlık
- Nakil öncesi psikososyal hazırlık

Nakil Öncesi Bekleme Süreci

Diyalize giren hastalar **"Ulusal Organ Nakli Bekleme Listesi"**ne kaydolmakta ve transplantasyon uzun bir tetkik ve bekleme döneminin ardından gerçekleşmektedir.

belirsizlik

umutsuzluk

çaresizlik

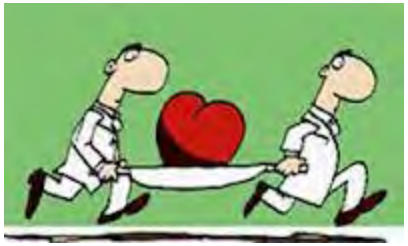

- Transplantasyon, hasta ve ailesi için fiziksel, duygusal ve ekonomik yönleri içeren önemli bir süreçtir (Smeltzer ve ark. 2008)
- Türkiye'deki böbrek nakli sayılarına bakıldığında, 2002'den 2011'e kadar ciddi bir artış olduğu (2002'de 550, 2011'de 2933), bunun %73.7'sini canlı nakillerin oluşturduğu görülmektedir (URL2: http://www.tsn.org.tr/Erişim Tarihi 01.09.2014)

1.Smeltzer SC, Bare BG, Hinkle JL ve Cheever KH (2008) Assesment and Management of Patients With Renal Disorders. In: Brunner & Suddarth's Textbook Of Medical Surgical Nursing. Eleventh Edition, Lippincott Williams& Wilkins, Philadelphia, 1514- 1568.

- **Kadavra vericiden böbrek bekleyen hastalar, belirsiz bir bekleme sürecine girmek ve çıkacak böbreğin doku grubunun kendisininkine uymasını dilemekten başka yapacak bir şeyi olmadığını düşünebilir. Bu düşünce, aynı zamanda birisinin ölmesini beklemek anlamına gelmektedir ve alıcı bu düşüncesinden dolayı suçluluk hissedebilir (Akgül Ceyhun 2009).**

- **Canlı vericiden böbrek beklerken; hasta transplantasyon için yakınlarından özellikle de ailesinden böbrek talebinde bulunmakta ve hasta yakınlarının böbrek verme konusunda yaşadığı çekinceler her iki taraf için baskı unsuru olmaktadır.**
- **Hastalar bu dönemde yakınlarından böbrek vermek istemeyenlere öfke duyabilir ve bu durumdan aile ilişkileri etkilenebilir. Böbreğini veren kişiye, karşı aşırı düzeyde minnet, sorumluluk ve suçluluk duyguları yaşanabilir (Özçürümez ve ark. 2003; Akgül Ceyhun 2009).**

Özçürümez G, Tanrıverdi N, Zileli L (2003b). Böbrek Transplantasyonu ve Psikiyatri, Klinik Psikiyatri, 6: 225-234
Akgül Ceyhun H. (2009). Son Dönem Böbrek Yetmezliği Nedeniyle Böbrek Nakli Yapılan Hastalarda Psikiyatrik Belirti ve Tanı Dağılımı, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anadilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Erzurum

Nakil Sonrası

Hastanın diyaliz makinesi ve onun getirdiği olumsuzluklara katlanma zorunluluğunun ortadan kalkması, sosyal yaşamın bir parçası olarak, rahat bir şekilde toplum içine girebilmesi gibi olumlu değişiklikler beklenmektedir.

Yanı sıra hastalar, transplantasyon sonrasında beden imajında, sosyal etkileşimde, baş etme durumunda, rol performansında, aile süreci ve karar verme sürecinde değişim ile kendine bakımda bozulma, ümitsizlik, suçluluk ve güçsüzlük gibi psikolojik problemler yaşamaktadır.

Titiz, İ. (2000) Pediatrik Renal Transplantasyon. Hemşirelik Forumu, 3:2, 15-19.

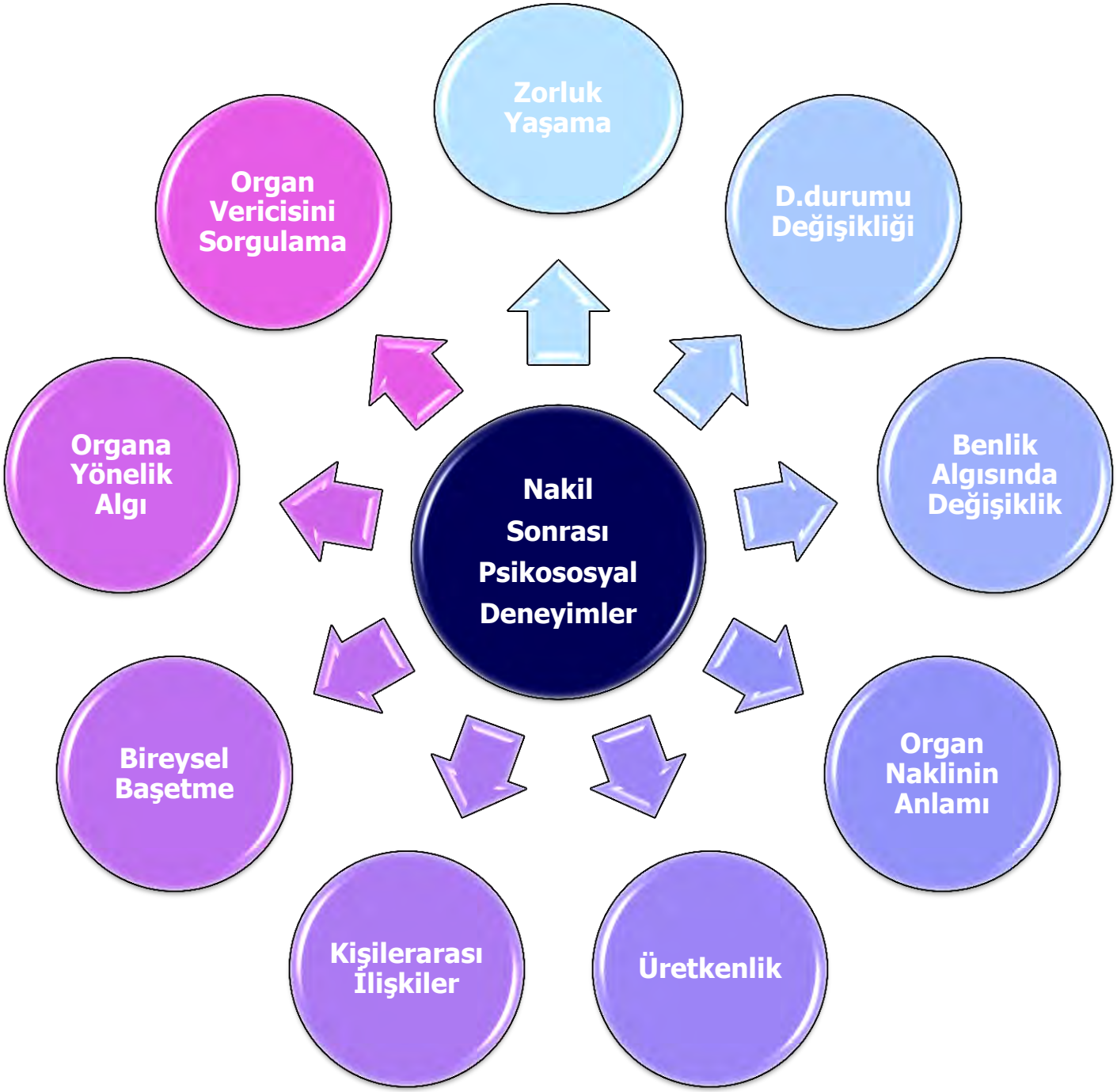
Nakil Sonrası Psikososyal Deneyimler
Zorluk Yaşama
D.durumu Değişikliği
Benlik Algısında Değişiklik
Organ Naklinin Anlamı
Üretkenlik
Kişilerarası İlişkiler
Bireysel Başetme
Organa Yönelik Algı
Organ Vericisini Sorgulama

1. Zorluk Yaşama

Özçürümez G, Tanrıverdi N, Zileli L (2003). Böbrek Transplantasyonu ve Psikiyatri, Klinik Psikiyatri, 6: 225-234
Wainwrigt SP, Fallon M, Gould D (1999) Psychosocial Recovery From Adult Kidney Transplantation: A Literature Review, Journal of Clinical Nursing, 8: 233-245
Liu H, Feurer ID, Dwyer K, Shaffer D, Pinson CW (2009) Effects of Clinical Factors on Psychosocial Variables in Renal Transplant Recipients, Journal of Advanced Nursing, 12 June, 2585-2596
Whittaker C., Dunsmore V., Murphy F., Rolfe C., Trevitt R. (2012). Long Term Care and Nursing Management of a Patient Who is The Recipient of a Renal Transplant, Journal of Renal Care, 233-240

2. Duygudurumu Değişikliği

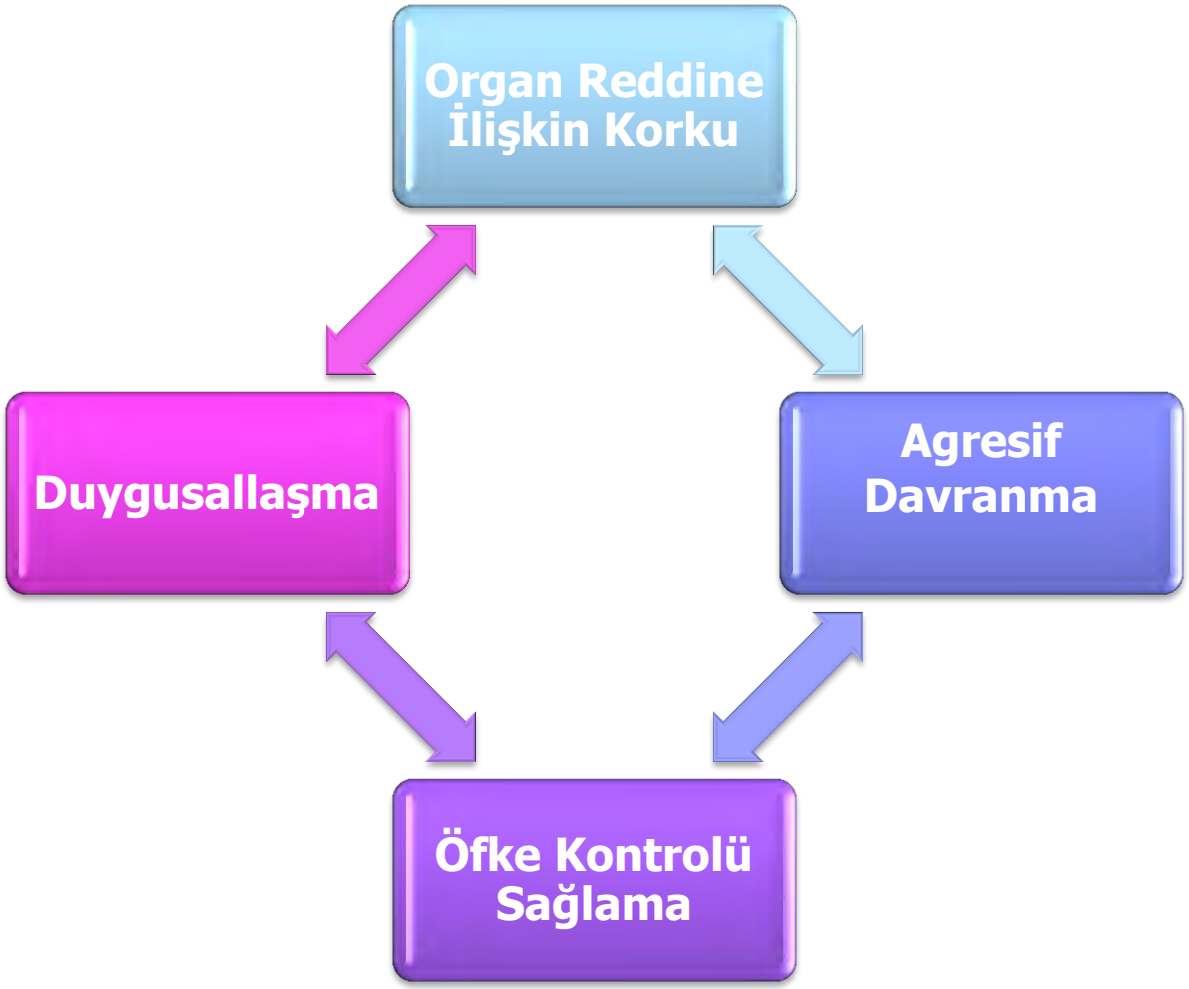

1.Gill P, Lowes L (2008) Gift Exchange and organ donation: donor and recipient experiences of live related kidney transplantation, İnternational Journal of Nursing Studies, 45, 1607-1617
2.Oktay AA 2011, Hemodiyaliz Hastalarında Hastalık Algısı ve Umutsuzluk Düzeyleri, Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa

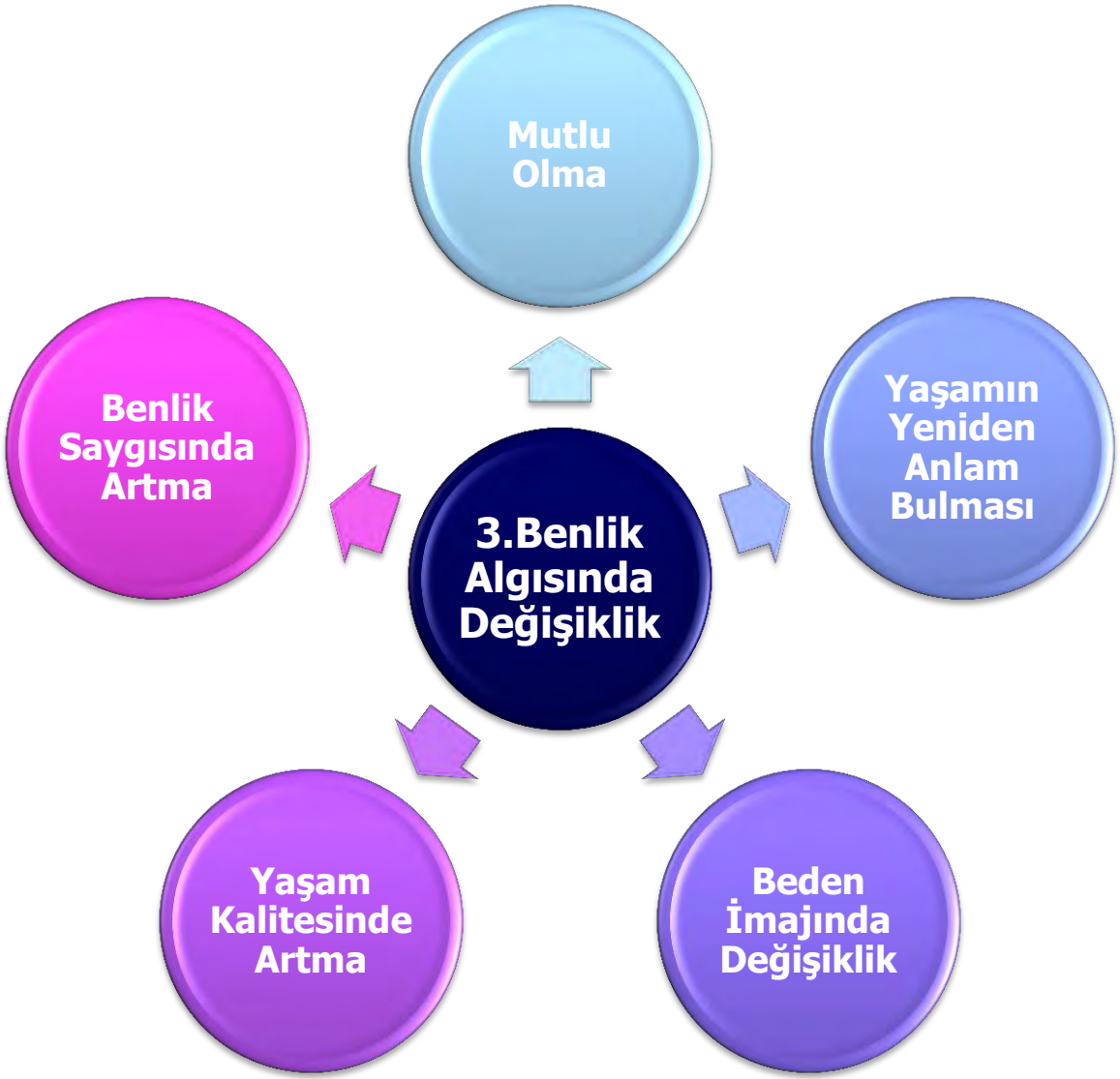

1.Pawar AA, Rathod J, Chaudhury S, Saxena SK, Saldanha D, Ryali VSSR et all (2006) Cognitive and Emotional Effects of Renal Transplantation, Indian J Psychiatry, Jan-Mar; 48 (1):21-26, doi 10.4103/0019-5545.31614
2.Özçürümez G, Tanrıverdi N, Zileli L (2003b). Böbrek Transplantasyonu ve Psikiyatri, Klinik Psikiyatri, 6: 225-234.
3.Tomasz W, Piotr S (2003)A trial of objective comparison of quality of life between chronic renal failure patients treated with hemodialysis and renal transplantation, Annals of Transplantation : Quarterly of the Polish Transplantation Society, 8(2):47-53).
4.Okçuoğlu Z (2010) Aile İçi Ve Kadavradan Nakil Olmuş Organ Nakli Hastalarının Psikolojik Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

4. Organ Naklinin Birey İçin Anlamı

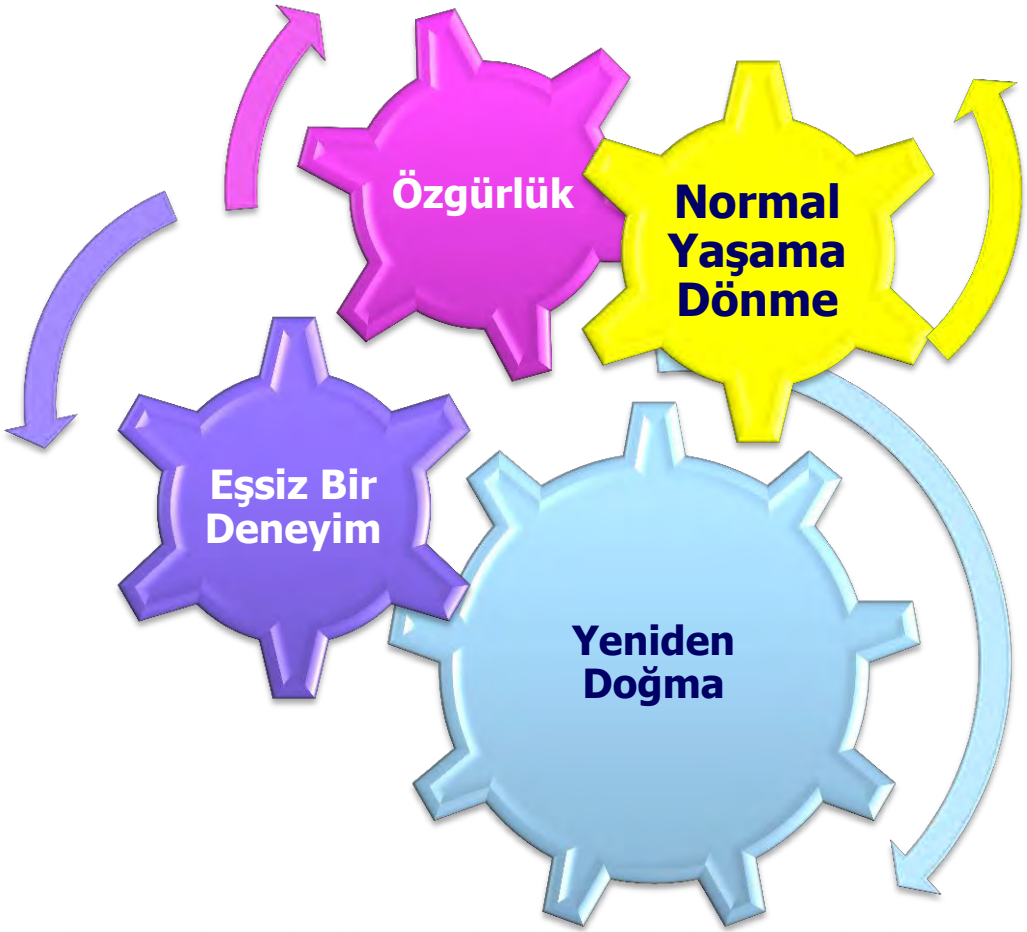

1.Buldukoğlu K, Kulakaç Ö, Keçecioğlu N, Alkan S, Yılmaz M, Yücetin L (2005) Recipient's Perceptions of Their Transplanted Kidneys, Transplantation, Vol 80(4), 471-476
2.Molzahn A.E., Bruce A., Sheilds L. (2008).Learning From Stories of People With Chronic Kidney Disease, Nephrology Nursing Journal, 35(1), 13-20
3.Smeltzer SC, Bare BG, Hinkle JL ve Cheever KH (2008) Assesment and Management of Patients With Renal Disorders. In: Brunner & Suddarth's Textbook Of Medical Surgical Nursing. Eleventh Edition, Lippincott Williams& Wilkins, Philadelphia, 1514- 1568.
4.Akgül Ceyhun H. (2009). Son Dönem Böbrek Yetmezliği Nedeniyle Böbrek Nakli Yapılan Hastalarda Psikiyatrik Belirti ve Tanı Dağılımı, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anadilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Erzurum

5. Kişilerarası İlişkiler

Aile İlişkileri

- aile ilişkileri genel olarak nakil öncesine göre olumlu yönde değişmekte, nakil oldukları ve sağlıklı oldukları için aileler daha mutlu ve huzurlu olmakla birlikte e erken dönemde, nakil olan bireyin üzerine daha çok düşmekte, baskı yapabilmekte

Sosyal İlişkiler

- Sağlığa kavuşmayla birlikte çevredeki insanlar da mutlu olmakta, kendilerine acıdıklarını/ küçümsediklerini düşündükleri insanların artık daha farklı düşündüğünü ve sosyal faaliyetlerde daha bağımsız olduklarını belirtmekte

1.Buer LCT, Hofmann BM (2012) How Does Kidney Transplantation Affect The Relationship Between Donor and Recipient, Tidsskr Nor Legeforen Nr.1, 132:41-43
2.Kumbasar H. (1999). Kronik Böbrek Yetmezliği, Diyaliz Ve Psikososyal Sorunlar,Özkan, S., (Ed.), Konsültasyon-Liyezon Psikiyatrisi 1998-1999, İçinde (83-87), İstanbul: Novartis Yayınları
3.Aasebo W, Homb-Vesteraas NA, Hartmann A ve Stavem K (2009) Life Situation and Quality of Life in Young Adult Kidney Transplant Recipients, Nephrol Dial Transplant, 24; 304-308 doi:
4.Whittaker C., Dunsmore V., Murphy F., Rolfe C., Trevitt R. (2012). Long Term Care and Nursing Management of a Patient Who is The Recipient of a Renal Transplant, Journal of Renal Care, 233-240
10.1093/ndt/gfn537

6. Üretkenlik

Çalışma Yaşamına Dönme

Geleceğe İlişkin Plan Yapma

1.Sağduyu A., Şentürk V., Sezer S., Emiroğlu R., Özel S. (2006). Hemodiyalize Giren ve Böbrek Nakli Yapılan Hastalarda Ruhsal Sorunlar Yaşam Kalitesi Ve Tedaviye Uyum, Türk Psikiyatri Dergisi, 17(1), 22-31s.

2.Aasebo W, Homb-Vesteraas NA, Hartmann A ve Stavem K (2009) Life Situation and Quality of Life in Young Adult Kidney Transplant Recipients, Nephrol Dial Transplant, 24; 304-308 doi: 10.1093/ndt/gfn537

Duygu Odaklı Başetme / Kaçınma
Problem Odaklı Başetme
7.Bireysel Başetme

8. Organa Yönelik Algı

Kimlik Verme

- ***Yatıyorum, elimi koyuyorum, bir başkasının parçası bende diye düşünüyorum. Böyle biraz zayıf esmer birisini düşünüyorum. Acaba böbrek nakli duyguları etkiliyor mu? Ben hiç püre yemezdim mesela şimdi çok seviyorum. Ondan mı geçti acaba?...***

İçselleştirme

- ***Bebek böbreği olduğu için, hani sanki içimde bir çocuk var gibi hissediyorum. Bebek var ve ömrümün yettiği kadar onu yaşatmaya çalışacağım. Bu benim elimde olan bir şey. Çünkü benim ona iyi bakmam lazım ki o da beni yaşatsın. Ömür boyu beraber yürüyelim bu yolda ...***

•Okçuoğlu Z (2010) Aile İçi Ve Kadavradan Nakil Olmuş Organ Nakli Hastalarının Psikolojik Değerlendirilmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

•Buldukoğlu K, Kulakaç Ö, Keçecioğlu N, Alkan S, Yılmaz M, Yücetin L (2005) Recipient's Perceptions of Their Transplanted Kidneys, Transplantation, Vol 80(4), 471-476

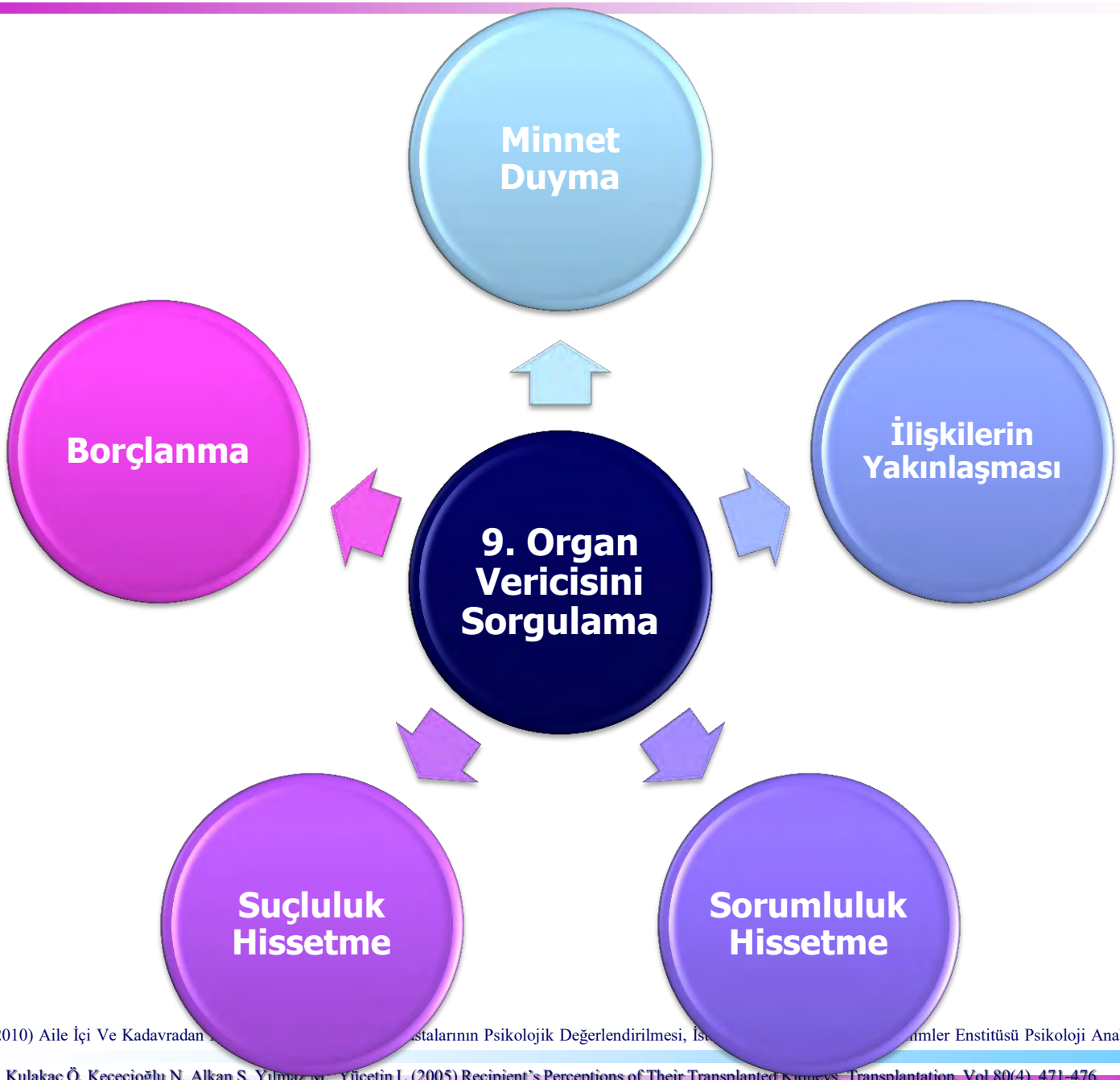

•Okçuoğlu Z (2010) Aile İçi Ve Kadavradan [illegible]stalarının Psikolojik Değerlendirilmesi, İst[illegible]ımler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
•Buldukoğlu K, Kulakaç Ö, Keçecioğlu N, Alkan S, Yılmaz M, Yücetin L (2005) Recipient's Perceptions of Their Transplanted Kidneys, Transplantation, Vol 80(4), 471-476

SONUÇ

- **Böbrek yetmezliği tanısı koyulan hasta ve ailesi biyopsikososyal sorunlar yaşamaktadır. Hasta ve ailesi bu süreç ile ilgili olarak bilgilendirmeli ve danışmanlık sağlanmalıdır.**
- **Nakil öncesi süreçte kapsamlı biyopsikososyal değerlendirme yapılmalı, hasta ve ailesi nakile en iyi şekilde hazırlanmalıdır.**
- **Bekleme sürecinde hasta ve ailesinin tedavi/bakıma uyumu değerlendirilmeli ve desteklenmelidir.**
- **Nakil sonrası ile ilgili hasta ve ailesi bilinçlendirilmeli, biyopsikososyal uyumlanmaya destek olunmalı, danışmanlık yapılmalıdır.**

Dinlediğiniz için
teşekkürler…